

Barış Derneği Davası 12 Eylül'e karşı direnişin simgelerinden biri oldu. (Tarik Akan, Genco Erkal, Vedat Türkali, Asım Bezirci, Turgut Kazan dava sırasında.)

Kitaba, kültüre darbe

12 Eylül soruşturamamızın devamı

TÜLAY GERMAN

(Yazar, Yorumcu)

Halkın acılarına sırt çevirdi

12 EYLÜL: Bugün Türkiye'nin, halkının acılarına sırt çeviren; eğitim sistemi bozuk; Türkçesi bozuk; ilkelerinden yıldızlar kadar uzaklaşmış, yozlaşmış, bağımlı bir ülke haline gelmesini hazırlayan çok acı bir tarihtir.

12 EYLÜL: Emekçilerin en doğal haklarının ellerinden alındığı; üreten, yaratan, onurlu, aydınlık, bağımsız bir Türkiye isteyen yurtseverlerin işkence gördüğü, katledildiği; akıl almaz bir baskı yönteminin uygulandığı, özgür düşüncenin olmadığı, devlet terörüne karşı mücadele edenlerin susturulduğu, vatandaşlıktan atıldığı; Türkiye'yi bir yasaklar ülkesi haline getiren bir dönem, Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki kara bir lekedir.

ALİ TAYGUN

(Tiyatro yönetmeni)

Kültür hayatımız apolitikleşti

12 Eylül toplumsal sorumluluk bilincini suç sayarak kültür hayatımızın apolitikleşmesine neden oldu. Ne var ki bu apolitikleşme dünyadaki genel de

ğişimle birlikte bizim evrene tek boyutlu bakmamızdan vazgeçip çok-boyutlu, çok-odaklı düşünce sistematiğiyle tanışmamıza yol açtı. Böylece tarihimize, Osmanlı kültür değerleriyle hesaplaşmanın önemini kavradık.

12 Eylül kültür hayatımıza büyük zararlar vermiş olsa da aydınımız bunu kâra çevirmesini bilmiştir.

ARIF DAMAR (Şair)

Şairleri toplumdan uzaklaştırdı

Şimdi genel bir kaçış var toplum sorunlarından ve şairler tamamen bireyci duygularıyla birtakim kelime oyunları, uzak çağrışımlarla, hiçbir şey anlatmayan şiirler, duyguların şiirlerini yazıyorlar.

Yaşlı şairler çok az kaldı. Dağlarca, İlhan Berk, ben varım... Bir de, sanki toplumsal sorunlara değinen şiir yazılmamış gibi bir şey var. Bizim, dünyada da şair olduğu onaylanan Nâzım Hikmet'imiz var. Gençler şair olmak istiyorlar; gerçek, soylu bir şairin şair olmak gibi bir sorunu yoktur.

Yani onu rahatsız eden, toplumda kendisine sunulan düzen içinde rahatsız eden durumlar vardır. Gelecekler, o toplumun resmi ideolojisi... Şair buna karşı çıkar, bu politik bir tavır değildir.

Ben 12 Eylül'e karşı da şairler yazdım ama imgelerle anlattım. Kenan Evren'i Akhileus'a benzettim, Troya şiirimde.

M. ŞERİF ONARAN

(Yazar)

Dil kirlenmesine yol açtı

12 Eylül, Atatürk adına Atatürk'ün eserlerini yok etmeye yönelik bir hareket oldu. Örneğe Türk Dil Kurumu'nun yapısını değiştirecek şekilde anayasayı yeniden düzenlemesi, dil kirlenmesine, dil yozlaşmasına yol açtı. Dil kirlenmesiyle beraber gelen baskı rejimi kültür hayatımızın gerilemesine neden oldu.

UGUR KÖKDEN

(Yazar)

Topluma giydirilen deli gömleği

12 Eylül tıpkı 12 Mart gibi Türkiye'nin düşünce, yaratma ve üretim sürecini son derece olumsuz etkiledi. Dahası bu etki, uzun yılları içine aldı ve almakta. Toplum giydirilmiş bir çeşit deli gömleğine benzeyen ve bugün şurasına burasına ancak yama vurmaya çalışılan 12 Eylül Anayasası bile bu etkinin bir kanıtı. 12 Eylül'ün ardından çok sayıda yazar, sanatçı, aydın ve siyaset adamı yurtdışına, uzun yıllar sürececek bir sürgüne çıkmak zorunda kaldı. Kimi aydın ve sanatçı tutuklandı ya da yıllarca mahkemelerde boşunlukta kaldı. En iyimser koşullarda işini yitirdi. Bu dönemin üç büyük tarihi davası bilindiği gibi Barış Davası, DİSK Davası ve Yazarlar Sen-

Eylül, kitapların toplatıldığı, edebiyatçıların hapse atıldığı, yazın yaşamının çıkmaza sokulduğu çok kötü bir dönemdi. Bu anlamda edebiyat üzerindeki korkunç etkileri yadsınamaz.

DENİZ KAVUKÇUĞLU

(Pen Yazarlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi)

Toplumun örgütlülüğü sarsıldı

12 Eylül muhtırasının getirdiği kurallara özgü otoriter anayasa, toplumsal hayatı nasıl bir disiplin altına aldıysa kültürel yaşam da aynı anayasal düzenin sınırları altına girmiştir. Bu nedenle nasıl gerçek bir demokrasiden söz etmek mümkün değilse Batılı anlamda bir kültürel özgürlükten de söz etmek mümkün değildir. Gücünü yürürlükteki 12 Eylül Anayasası'ndan alan Türk Ceza Kanunu'nun 312., 159. maddeleri ve Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi var oldukça düşünce ve ifade özgürlüğünden söz etmek yalnızca bir zorlamadır. Bunun yanı sıra 12 Eylül darbesiyle birlikte toplumun örgütlülüğü büyük ölçüde sarsılmış, başta sendikalar olmak üzere toplumsal muhalefet oluşturulan kitle örgütlerinin var olma koşulları nerede ise ortadan kalkmıştır. Bugün içinde bulunduğumuz krize rağmen toplum sesini gerektirdiğince yükseltiliyorsa bunda en önemli pay hiç kuşkusuz 12 Eylül'ündür.

rolleri, politikacıların 'bilinen' çalışma tarzı ve usullerinden daha etkilidir ve bu özverili rolleri asla yadsınamaz. Ancak, 12 Eylül'den yıllar sonra, bugün bile, kitaba ve okumaya karşı yaratılan 'korku rejimi'nin izleri sürmektedir. Artık yazarlar ve yayıncılar, 'keyfi' olarak gözaltına alınıp 'adil olmayan' yollarla yargılanmasalar da, bugünün Türkiye'si'nde, 'terörle mücadele' adı altında, çok daha acımasız ve katı uygulamalarla yüz yüze kalmaktadırlar.

SABRİ KUŞKONMAZ

(BESAM Genel Sekreteri)

Toplum kitaptan soğuttu

12 Eylül denince ilk akla gelen toplumun terörize edilmesi, işkence, idam ve hapisler. Bunlar ilk görünenler. Ama asıl olumsuz etkisi toplumun kültüresleştirilmesi, kültürünün kirletilmesi olarak ortaya çıkmıştır. En bilinen örneği de kitabın yıllarca suç unsuru olarak sergilenmesi. Bu, toplumu kitaptan soğutan bilinçli bir seçimdir. Bu politikalarla bugünkü tablo ortaya çıkmıştır. Yolsuzluk, vurgun, her türlü kültürel erozyon... Toplum tam anlamıyla ölümcül bir hastalığa tutulmuştur. Ama insana, kültüre, yazına olan umudumuz bitmiyor, kıscacası umut bizim için bir zorunluluk.

TARIK AKAN (Oyuncu)

Herşeyi geriye götürdü

12 Eylül'ün ülkemize yansıdığı hiçbir alan yok. Her şeyi var

bebi 12 Eylül generalleridir.

HIFZI TOPUZ (Yazar)

Türkiye'de bir terör havası yarattı

12 Eylül Türkiye'de bir terör havası yarattı. Bunun etkileri kolay kolay yok olmuyor. 650 bin kişinin gözaltına alınması, 1 milyon 683 bin kişinin fişlenmesi ne

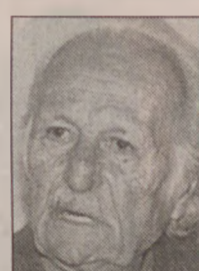
demek. Genç kuşaklar bu korkuyla yetiştiler. Yıllar boyu kimsede düşüncelerini söyleyemez, yazamaz oldu. Üniversitelerde bir terör havası yaratıldı, bütün gençler politikanın dışına itildi, o koşullar altında edebiyat nasıl gelişebilirdi. Kolay mı 12 Eylül'ün etkilerini yok edebilme. 12 Eylül Anayasası hâlâ değiştirilemedi, düşünce ve anlatım özgürlüğünü kısıtlayan Türk Ceza Yasası'nın, Basın Yasası'nın, Dernekler Yasası'nın, RTÜK Yasası'nın, sıkıyönetim yasanının, Terörle Mücadele Yasası'nın özgürlükleri kısıtlayan maddeleri hâlâ yürürlükte.

Avrupa ortaçağın baskılarından 5-10 yıl içinde kurtulabilirdi mi, Afrika halkları bağımsızlığa kavuşmakla geçmişin terör olaylarını unutabilirdi mi?... O ülkelerde özgürlükçü edebiyat akımları kolay kolay gelişebilirdi mi?..

Bizde de öyle. Beyinler törpülen-di. Geçmişin kötü anılarında kurtulmak kolay değil. Herkes kendi kendini sansür etmeye alıştı. Bu kuşaklar otosansürden kolay kolay kurtulamayacaklar.

VEDAT GÜNYOL (Yazar)

Sıkıyönetimlerin en insafsızı

Eskilerin örfi idare dedikleri sıkıyönetim, ülkemizde daha 1878 tarihinden başlayan, toplumun içine düştüğü, ekonomik ve dinsel etkenlerin siyasal yönetim-

de yarattığı yasadı, eylemleri bastırmak amacıyla başvuru katı bir yaptırım yoludur.

Hukuk diliyle söylemek gerekirse sıkıyönetim kolluk görev ve yetkilerinin sivil makamlardan askeri makamlara geçmesidir. Bu geçişte, insan hakları büyük ölçüde kısıtlanır, hatta yok edilir.

Son 50 yıl içinde ülkemizde uygulanan sıkıyönetimlerin en insafsızları 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 sıkıyönetimidir. 27 Mayıs 1961 sıkıyönetimi, acımasızlığa ve aydın kıyımına karşın 61 Anayasası ile günahlarını bir ölçüde bağışlatmıştır. Özgür düşünce düşmanlığı ile eyleme geçen 12 Mart 1971 sıkıyönetimi ise solcu avcılığın savıyla insanlara, özellikle namuslu aydınlara zulüm yapmakla büyük insanlık suçu işlemiştir.

12 Eylül 1980 sıkıyönetimi ise önceki sıkıyönetimlerin gölgede bırakılması ve halka baskı yaparak insanlıktan uzak, şaibeli bir anayasa koymuştur ortaya. Bu sonuncu sıkıyönetimin yıldönümünde, bu yönetimin elebaşlarını lanetliyoruz hep birlikte. Dünya yüzünde, gerek dinsel gerek toplumsal alanda yapılan her çeşit kötülük hiçbir zaman unutulmuyor. Örnekte mi istiyorsunuz: Alın size 12 Eylül 1980 sıkıyönetim örneğini. Ulusça lanetler olsun diyoruz.

Barış Davası'nın tutukluları Erdal Atabek, Ali Taygun, Ali Sirmen, Hüseyin Baş, Ergun Elgin, Orhan Taylan'ın tahliye günü.

dikası Davası sayısız aydın acılar çekmiştir. Ayrıca tekil davalar da açılmıştı. Sözelimi Adalet Ağaoğlu'nun bir romanı nedeniyle açılmış olan dava gibi. Üniversitelere vurulan tırpan, bu fikir ocaklarında düşüncenin kısırlaştırılıp kurutulması, ona vurulan prangaya bir başka örnektir. Günümüzde Türkiye'nin içinde bulunduğu tıkanıklık, düşünce düzeninde ve siyasal alandaki yavanlık da 12 Eylül'ün etkisinden başka bir şey sayılmaz.

MUZAFFER BUYRUKÇU

(Yazar)

Edebiyat üzerinde etkisi korkunç

Kitaplar üzerindeki sansür baskısı 12 Eylül 1980 ihtilali öncesinde başlayan bir süreci de kapsıyor. 12 Eylül bu süreci hızlandırmıştır. 12

GÖKHAN CENGİZHAN

(Edebiyatçılar Derneği Genel Sekreteri)

Hitler bu kadar kitap yakmadı!

12 Eylül en kalıcı tahribatı, kültürel ve sanatsal üretim üzerinde gerçekleştirdi. 1982 yılı ağustosunda, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emriyle, Bilim ve Sosyalizm Yayınları'na ait 133 bin kitap, yedi kamyonla Mamak'a götürüldü. 1985 yılında verilen bir emirle mayıs ayında yakılarak imha edildi. Ne acıdır ki Hitler dönemi Almanyası'nda bile bu oranda kitap yakılmamıştı!

Türkiye ekonomik, politik, kültürel her düzeyde, olağanüstü koşullardan, daha doğru bir deyişle, 'açık faşizm' koşullarından, ancak 1980'li yılların son çeyreğinde çıkabildi. Bugün bile yaralar çok tazedir ve halen kanatılmaktadır! Ülkemizin demokratikleşme çabasında, aydınların, sanatçıların, edebiyatçıların

olduğu noktadan geriye götürmüştür her konuda. Sanattaki geri kalmışlıktan söz edersek.. 1980'e kadar Türk sineması dünya festivallerinde (Cannes, Venedik, Kahire vs.) bir şekilde vardı. 1980 sonrası yaşananlar, kültürdeki yozlaşma 80'de atılan kültüresizlik temelinin neticelerindedir. Bugün halen Türk sineması, ülke sınırları dışına çıkamıyorsa bu dahi 12 Eylül Anayasası'na bağlıdır. Bu anayasa dünyadaki tüm anayasaların en gerici, en muhafazakardır. Hiçbir şekilde demokratik özgürlüklerden bahsedilemez 2001 Türkiye'si'nde. Tek sebebi de şu ana kadar değiştirilemeyen anayasadır. Bugün hâlâ ülkede kitap basımı, dağıtım ve okuma oranının düşük olması, tiyatroların kapanma noktasına gelmesi, sinemaların, filmlerin özkültürlerini anlatma yerine Türkiye'ye pompalanmış yapay bir kültürü anlatmak istemeleri dolayısıyla 80 darbesi eğitimden kültürene, sağlıktan ekonomisine, politikasına kadar her şeyi etkilemiştir. Bugün ülkede, dinsel terör var ise bunun se-

